

A királyházaai vár csempekályhája

Igor Prohnenko – Volodimir Mojzsasz – Maria Zsilenko

Nyaláb vára Királyháza község (Ukrajna, Kárpátalja megye, Nagyszőlősi járás) nyugati peremén helyezkedik el (1. kép). A várhegy magassága 52 m, tetejéről kitűnő kilátás nyílik a Tisza völgyére, mely a hegy lábától 300 méterre folyik (2. kép). Az erőd trapéz formájú, 52x47 m központi része a magaslat északkeleti részét foglalja el. A belső udvar központjában a kút helyezkedik el. A vár központi részétől 30 m-re még egy védelmi vonal húzódott egy téglalap alakú építménnyel. A belső vártól északkeletre ék alakú, 10,15x9,65 méteres őrtorony magaslik. (3. kép)

Nyalábról először 1262-ben halunk, de ekkor még nem vár, hanem egyszerű faház volt Felsőszászfalu határában (Királyháza első megnevezése). V. István ifjabb király gyakran vadászott Ugocsa megye erdőseibeiben, s az itt épült „domus regalis” szolgált lakhelyül. A XIII. század végére Nyaláb vára az egykori vadászházból az ugocsai királyi uradalom központjává válik. (KOMÁROMY 1894.)

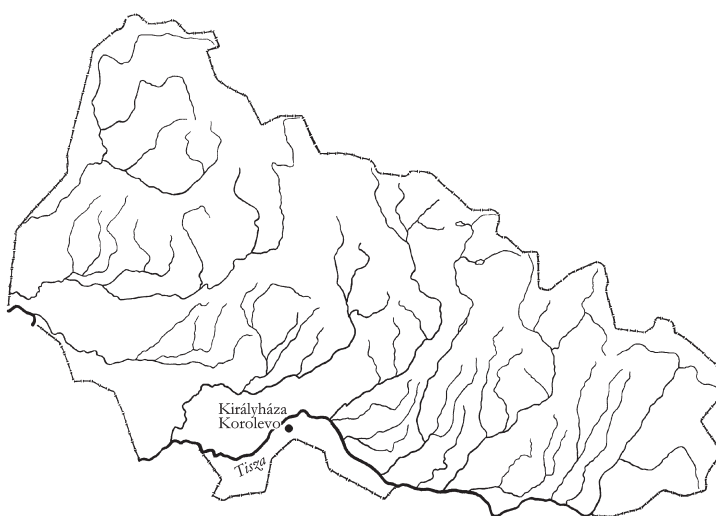
A XIV. század elején Károly Róbert a várat Borsa Bekének adományozta (KARÁCSONYI 1900. 211.), aki nem sokkal ezután Csák Mátéhoz pártolt. A rozgonyi csata után Nyaláb várát Tamás munkácsi

2. kép

Nyaláb vára

Fig. 2

Castle of Nyaláb

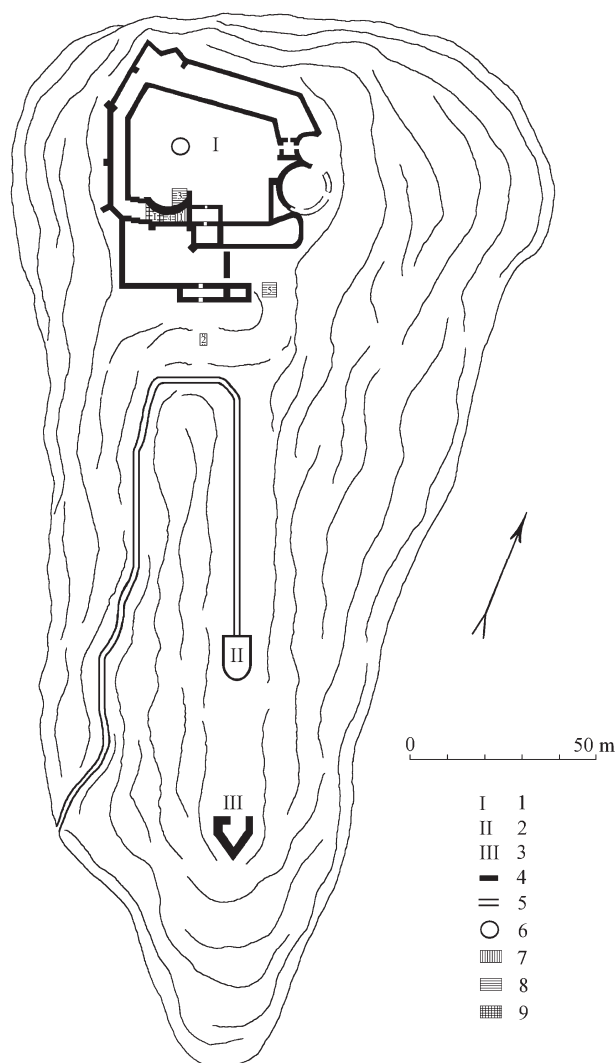
1. kép

A vár földrajzi helyzete

Fig. 1

Geographical location of the castle

3. kép

A vár topográfiai helyzete 1: az erőd központi része; 2: kápolna; 3: torony; 4: várfal; 5: út; 6: kút; 7: a 2007-ben feltárt terület; 8: a 2011-ben feltárt terület; 9: a 2012-ben feltárt terület

Fig. 3

Topographic location of the castle, 1: central part of the castle; 2: chapel; 3: tower; 4: castle wall; 5: road; 6: well; 7: territory investigated in 2007; 8: territory investigated in 2011; 9: territory investigated in 2012

várnagy ostromolta. Hűségéért a király Ugocsa és Bereg megye főispánjával jutalmazta, s megkapta Nyaláb várát is, melyet romjaiból újjáépített (HAZAI 1879. 193.).

1378-ban Nagy Lajos király Nyalábot Drág máramarosi főispánnak és testvérének, Oláh Jánosnak adományozza. A moldvai főurak kezében az uradalom nem csak jelentősen gyarapodott, hanem lokális kulturális központtá is vált, amelyről az 1401-ben itt átvitt, szláv nyelvű Evangélium is tanúskodik (MIKITASZ-CSUCSKA 1968.).

1403-ban Zsigmond király Perényi Pétert iktatja be Nyaláb birtokába, 1405-ben pedig megerősíti jogait a Nápolyi László trónkövetelő ellen vívott harcokban szerzett érdemeiért. A vár előző tulajdonosai, a Drágffyok nem tudtak belenyugodni vagyonuk elvesztésébe, ami több mint egy évszázados pereskedéshez vezetett. A végítéletet 1506-ban Ulászló király hozta meg, Perényi Gábornak ítélve Királyháza várát.

Dózsa György parasztlázadása idején Nyaláb menedékkül szolgált a helybéli nemességnek. A felkelők ostromgyűrűjét csak a Husztról a vár felmentésére siető Perényi Gábor érkezésének híre oldotta fel. A lázadás leverése után a Perényiek újabb területeket csatoltak uradalmukhoz.

A mohácsi csatában Perényi Gábor elesett, Nyaláb várát özvegye, Frangepán Katalin örökölte. Egyetlen fiát, Jánost Ferdinánd híveként nevelte. Később, Perényi István 1575-ben bekövetkezett halála után a várat Perényi Zsófia gyámja, Dobó Ferenc foglalta el.

A XVI. század végére Nyaláb visszaszállt a Perényiek fiú-ágára. Bocskai, Bethlen, Rákóczi harcaiban nem szerepel, de háborús időben Ugocsa megye nemessége rendszerint ide menekült. Gyakran tartottak itt nemesi gyűléseket is.

Bár a Perényi család távol áll a Wesselényi-összeesküvés eseményeitől, I Lipót nem bízott a Felső-Tisza-vidék nemességében, Nyaláb várába is német helyőrséget vezényelt. 1671. augusztus 9-én kelt levelében a király értesítette Perényi Gábor főispánt a vár leromboltatásáról.

A királyházi vár régészeti kutatásával az Ungvári Nemzeti Egyetem expedíciója 2007-től foglalkozik. A 2007. és a 2011. évi ásatások folyamán a vár stratigráfiájának meghatározása céljából összesen 58 négyzetméternyi területet tártunk fel az erőd központi részében (1. és 3–4. kutatóárok) és a falakon kívül (2. és 5. kutatóárok) (3. kép). A kultúrreteg vastagsága a feltárt területeken

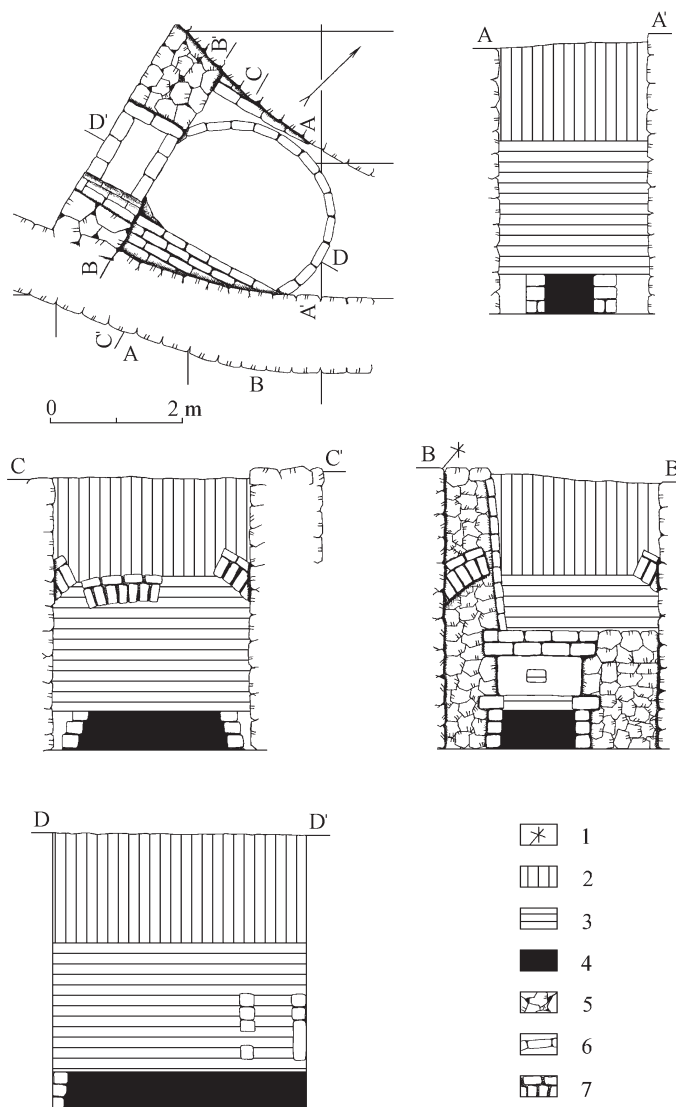
változó, 1,5–5 méter. Az ásások során jelentős tárgyi anyag került napvilágra: kerámiatöredékek ezrei (a többi között import ausztriai grafit és morvaországi lošticei), kályhacsempe töredékek, bőr-, csont-, üveg- és fémtárgyak (használati tárgyak, fegyverek, pénzérmék) (PROHNENKO–HOMELEAK 2007., PROHNENKO–HOMELEAK–MOIZESZ 2007. 227–234., PROHNENKO–HOMELEAK 2009., PROHNENKO–HOMELEAK–MOIZESZ 2009. 296–301.). A leletanyag elemzése (elsősorban a datáló magyar és lengyel pénzérmék, jezsuita medál Loyolai Szent Ignác és Xavéri Szent Ferenc ábrázolásával) arra enged következtetni, hogy az erőd kőfalai a XIV. század elején épültek, bár a kor szak kultúrrétege szegényes, ami nem túl intenzív gazdasági tevékenységről tanúskodik.

A XVI. század folyamán a várat átépítették, rekonstruálták a védelmi vonalat. A kultúrréteg itt már sokkal jelentősebb, a vár a XVII. század közepéig, vagyis gyakorlatilag lerombolásáig lakott volt, ahogy azt az írott források is bizonyítják.

A 2007. és 2011. évi feltárások után a 2012. évi ásási idényben áttértünk a vár területének szisztematikus kutatására alaprajznak meghatározása céljából. Az erőd délkeleti falánál egy 4x4 méteres szelvényt nyitottunk (3. kép). Három oldalról a szelvényt kőfal határolta: délkeletről a vár központi részének külső fala, északnyugatról a kerek torony külső fala. Délnyugatról, a két fal érintkezésénél bekormozódott kéményjáratra bukkantunk. A kultúrréteg vastagsága a feltárt részen 4,2 m, három jól kivehető stratigráfiai szintre oszlik (4. kép):

I. réteg (0–1,2 m). Nagy andezit kőtömböket, téglá- és más építkezési törmeléket, néhány nagyobb faldarabot tartalmaz. Kerámia- és csontdarabokat csak a feltárt szelvény délkeleti részében figyeltünk meg szürkés, porhanyós kötőréteggel kevert talajrétegben.

A réteg kerámiáját korongolt fazekak, kupák, korsók, fedők töredékei képviselik. Az edények anyaga jól kidolgozott, apróra őrölt homokkal soványítva, színük a sárgásbarnától a sötétbarnáig változik. A térségben fellelhető analógiák alapján a XVI–XVII. századra keltezhetőek. A leletek közt figyelemre méltó egy 0,2 m mélyen talált számszerijhoz használt vas nyílhegy, valamint egy 1,2 m mélyről származó I Ferdinánd kori dénár (HUSZÁR 1979.

4. kép

Az I. ásási szelvény felszínrajza és metszete 1: nullpont; 2: építkezési törmelék; 3: szürkés talajréteg apró építkezési törmelékkel; 4: hamuréteg; 5: kőfal; 6: a fűtőkamra téglái; 7: tufa

Fig. 4

Ground plan and section of sector I of the excavation 1: basic point; 2: construction debris; 3: grey layer of soil with minuscule pieces of construction debris; 4: layer of ash; 5: stone wall; 6: bricks of the heating chamber; 7: tufa

5. kép
A beomlott bolthajtás

Fig. 5
Collapsed arch

6. kép
A kályha feltárása

Fig. 6
Excavation of the stove

935.), mely a kísérő kerámiaanyagából ítélve másodlagosan került a XVII. századi rétegbe.

Az I. és II. réteget jól elkülöníti a lerombolt bolthajtás (5. kép). Elemei nyomon követhetőek az ásatási szelvény mindkét oldalán, a beomlott központi rész pedig a feltárt terület mintegy kétharmadát foglalja el a boltív alapjától 0,3 m-rel mélyebben.

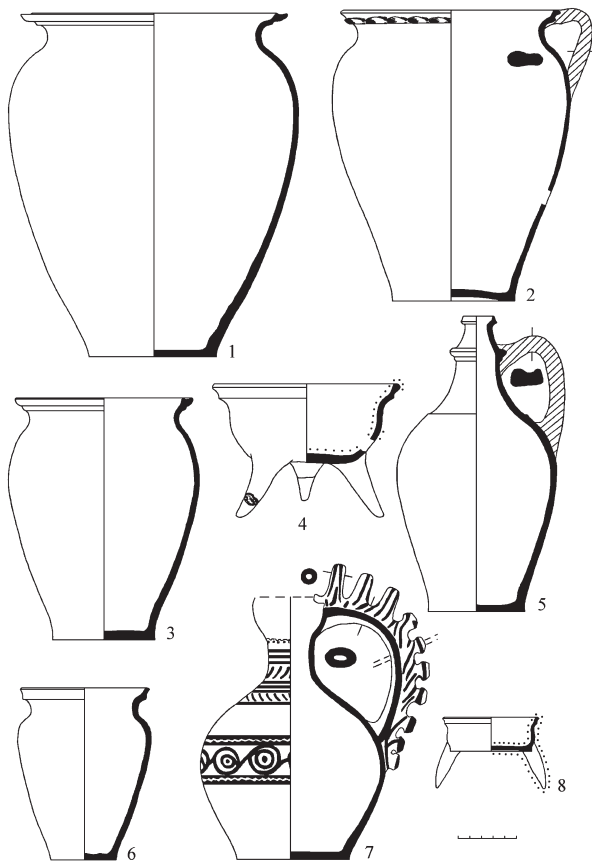
II. réteg (1,2–3,6 m). Szürke talajréteg sok építkezési törmelékkel. Betöltése az előző szinttel azonos kerámiát tartalmaz. 1,5 m mélyről számszerűjhoz használt nyílhegy, 1,6 m mélyen üveg-edény töredék, 3,3 m mélyről pedig egy bronzlemez került elő szegecsekkel. Különös figyelmet érdemel a délnyugati falnál 2,4 m mélyről származó, sárkányölő Szent Györgyöt ábrázoló kályhacsempe, mely lapjával lefelé feküdt.

A III. réteget (3,6–4,2 m) a kályha ovális fűtőkamrája képezte a kéményjáratral együtt (6. kép). Betöltése préselt fekete hamuréteg, mely telítve volt kályhacsempével, kerámiával, házi-szárnyas csontokkal és faszéndarabkákkal. A csempék többsége sűrűn egymás mellett feküdt a fűtőkamra és kéményjárat közötti részen (7. kép). Kivételt a lovas, fegyveres (kard, dárda, pajzs) vi-tézt ábrázoló kályhacsempe képez, mely az építmény északkeleti részében feküdt, a hagyma alakú kályhaszemek a délkeleti falnál helyezkedtek el, a királyos kályhacsempe töredék pedig a kéményjáratból került elő.

A réteg kerámiája (8–9. kép) korongolt fazekakból, korsókból, lábas főzőedényekből állt. Anyaguk jól kidolgozott, leggyakrabban apróra őrölt homokkal soványítva. Színük néha egyenetlen, a sárgásbarnától a sötétbarnáig változik, csengő hangúra égtek.

7. kép
Az I. szelvényben feltárt csempék

Fig. 7
Tiles found in sector I

8. kép

XVII. századi kerámia

Fig. 8

17th century pottery

Fazekak

1. fazék: Pereme profilált, kihajló. Válla kiálló, alsó része kónikusan szűkülő. Anyaga kidolgozott, sárgásbarna – barna, jól kiégetett. Méretei: Pá. 23,5 cm, Fá. 11,2 cm, M. 30,3 cm.

2. fazék: Alapanyagát és formáját tekintve megegyezik az elsővel, csak méreteiben különbözik. Pá. 15,6 cm, Fá. 9 cm, M. 21,2 cm. Alsó része bekormozódott.

3. fazék: Alapanyagát és formáját tekintve megegyezik az előzővel. Pá. 11,4 cm, Fá. 5,8 cm, M. 15,2 cm.

4. fazék: Töredékeiben maradt fenn. Pereme profilált, kihajló, díszített. Színe egyenetlen, barna. Fülét a pereméhez és vállához erősítették. Pá. 19,2 cm, Fá. 10,8 cm, M. 25,3 cm.

Korsók

1. korsó: Feneke profilált, nyaka szűk. Anyaga jól kidolgozott, apróra örölt homokkal soványított. Színe egyenetlen, sötétbarna. Pá. 2,8 cm, Fá. 8,8 cm, M. 25,7 cm.

2. korsó: Peremrésze hiányzik, nyakában átluggatott korong, szűrésre alkalmas rostély van. Az előzőnél öblösebb, világosbarna, vörös festéssel. Fülén tarajszerű, ugyancsak vörösre festett díszítés. F. 10 cm, M. 25,7 cm.

9. kép

XVII. századi kerámia

Fig. 9

17th century pottery

Lábas főzőedények

1. lábas: Anyaga sima, jól kiégetett. Három lábú, belül zöld mázas. Pá. 16,5 cm, M. 11,8 cm.

2. lábas: Formája, anyaga megegyezik az előzővel. Kívül-belül zöld máz borítja. Pá. 8,5 cm, M. 6,2 cm.

A Felső-Tisza-vidék területéről ismert leletanyag elemzése alapján a kályha romjai között feltárt kerámia a XVII. századra keltezhető (8. kép).

A királyházi vár csempéivel valószínűleg rokonságban állnak, bár eltérő mintakincset mutatnak a füzéri, a sárosi vár és a tóketerebesi kastély kályhái (FELD–CABELLO 1980., SLIVKA–VALLAŠEK 1991.). Az ábrázolásokon itt is szentek, királyok, sarkantyús vitézek tűnnek fel. Mivel a királyházi kályhacsempék anyagának, mázának, technikai kivitelezésének elemzésére a szűkös időkeretek miatt még nem került sor, csak előzetes véleményt nyilváníthatunk. A térségben fellelt, hasonló kompozíciójú csempék alapján a Nyaláb várában feltárt kályha a XVI. században készülhetett, a betöltés kerámialeleteiből ítélve a XVII. század közepéig használták.

A kályhacsempék leírása

1. Négyzetes szájnyílású kályhaszem. Máztalan, sárgásbarna. 18,3x18x8,5 cm (I–II. tábla).

2. Négyzetes szájnyílású kályhaszem. Máztalan, világosbarna. 19x19x10,5 cm (I–II. tábla).

3. Négyzetes szájnyílású kályhaszem. Máztalan, téglavörös. 21x20x10,5 cm (I–II. tábla).

4. Négyzetes szájnyílású kályhaszem. Téglavörös, szemcsés anyagú, kopott sötétzöld mázas, hátoldalán erősen bekormozódott. 21,5x22,2x14 cm (I–II. tábla).

5. Hagyma alakú kályhaszem. Korongolt, téglavörös anyagú, zöld mázas. 24,2 cm, Fá. 12 cm (III–IV. tábla).

6. Hagyma alakú kályhaszem. Korongolt, vörös anyagú, zöld mázas. 20 cm, Fá. 10,5 cm (III–IV. tábla).

7. Hagyma alakú kályhaszem. Korongolt, téglavörös anyagú, zöld mázas. Felső részén körbefutó bekarcolt vonalak. 21,6 cm, Fá. 9,8 cm (III–IV. tábla).

8. Hagyma alakú kályhaszem. Korongolt, téglavörös anyagú, zöld mázas. Felső részén körbefutó bekarcolt vonalak. Csúcsa kiemelkedő. 24,7 cm, Fá. 12 cm (III–IV. tábla).

9. Négyzetes szájnyílású kályhaszem, melynek közepébe hagyma alakú rész illeszkedik. Közepét koncentrikus, párhuzamos hornyolatok és hullámvonalak díszítik. Sárgásbarna anyagú, zöld mázas. 19,8x19,6x10,5 cm (V–VI. tábla).

10. Négyzetes szájnyílású kályhaszem, melynek közepébe hagyma alakú rész illeszkedik. Belül szalagfonat díszíti. Téglavörös anyagú, sötétzöld mázas. 19x17,7x12 cm (V–VI. tábla).

11. Négyzetes szájnyílású kályhaszem, közepén hagyma alakú résszel. Téglavörös anyagú, sötétzöld máza erősen megkopott. 18,7x18,7x13 cm (V–VI. tábla).

12. Négyzetes szájnyílású kályhaszem, melynek közepébe hagyma alakú, erősen kiemelkedő rész illeszkedik. Belül szalagfonat díszíti, közepén koncentrikus, párhuzamos hornyolatok futnak. Anyaga sárgásbarna, barnászöld mázas. 20,5x20,5x10 cm (V–VI. tábla).

13. Négyzetes szájnyílású kályhaszem, közepén hagyma alakú résszel. Töredék, csak központi része maradt meg. Belül szalagfonat díszíti, közepén koncentrikus, párhuzamos hornyolatok és hullámvonalak futnak. Anyaga sárgásbarna, barnászöld mázas (VII. tábla).

14. Négyzetes szájnyílású kályhaszem, közepén hagyma alakú résszel. Töredék. Központi része, egy sarka és átellenes oldalrész maradt meg. Anyaga vörösesbarna, zöld máza megkopott. Közepén párhuzamos koncentrikus hornyolatok futnak (VII. tábla).

15. Négyzetes szájnylású kályhaszem, közepén hagyma alakú résszel. Töredék. Központi része és peremének egy sarka maradt fenn. Anyaga vörösesbarna, zöldebbarna máza erősen megkopott. Peremét szalagfonat díszíti (VII. tábla).

16. Négyzetes szájnylású kályhaszem, közepén hagyma alakú résszel. Töredék. Központi része és peremének fele maradt meg. Téglavörös, hátoldala bekormozódott, fenékrésze nyitott. Máza sötétzöld. Központi részét koncentrikus hornyolatok, peremét szalagfonat és hullámvonal díszíti. Sz' 21,5 cm (VII. tábla).

17. Zárt előlapú, sárgásbarna, máztalan kályhacsempe. Léckerete tagolt, mezejét virágoslevelű motívum tölti ki. 19,7x19,5x7,7 cm (VIII–IX. tábla).

18–20. A 17. típus pontos másai (VIII. és X–XI. tábla).

21. Töredék. A 17. típus kétharmad része (XI. tábla).

22. Töredék. A 17. típus negyedrésze.

23. Zárt előlapú, vörösesbarna anyagú, barna mázas kályhacsempe. Tagolt léckeretben virág ornamentum díszíti. 19,7x20x7,5 cm (XII–XIII. tábla).

24. Töredék. Díszítése megegyezik a 23. típuséval. 20,5x20,2 cm (XIV. tábla).

25. Töredék. Díszítése megegyezik a 23. típuséval. 20,5x11 cm (XIV. tábla).

26. Zárt előlapú, vörösesbarna anyagú, zöld mázas kályhacsempe. Tagolt léckeretben virág ornamentum díszíti (a 23. típus zöld mázas változata). 19,7x20x7 cm (XII. és XV. tábla).

27. Töredék. Díszítése megegyezik a 26. típuséval. 20,2x10 cm (XIV. tábla).

28. Zárt előlapú, sárgásbarna, máztalan kályhacsempe. Keret nélküli, központi részében címerpajzs levelű-indás ornamentummal övezve. A pajzson a Perényi család címere – szakállas, szárnyas fej, alatta királyi korona. 18,2x18,6x7 cm (XVI–XVII. tábla).

29–30. A 28. típus pontos analógiája (XVIII. tábla).

31. Zárt előlapú, sárgásbarna anyagú, világosbarna mázas kályhacsempe. Díszítése: vékony léckeretben lovas, sarkantyús vitéz karddal, pajzssal és dárdával. 17,5x20x5 cm (XIX–XX. tábla).

32. Töredék. Vörös anyagú, sárgásbarna mázas. Fennmaradt része bolthajtás alatt trónon ülő koronás királyt ábrázol joggal. 23x11 cm (XXI–XXII. tábla).

33. Töredék. Az előző típus élénkzöld mázas változata. Hátlapja erősen bekormozódott. 10x11 cm (XXIII. tábla).

34. Töredék. A 32. típusú csempe alsó része a trónon ülő király lábával, sárga mázas változatban. 12,5x10 cm (XXIII. tábla).

35. A 32. típusúhoz hasonló boltív jobb oldali töredéke. Sárgásbarna mázas. ,M'. 23 cm (XXIV. tábla).

36. A 32. típusúhoz hasonló boltív jobb oldali töredéke. Sárgásbarna mázas. ,M'. 23 cm (XXIV. tábla).

37. A 32. típusúhoz hasonló boltív jobb oldali töredéke. Sárgásbarna mázas. ,M'. 16 cm (XXIV. tábla).

38. A 32. típusúhoz hasonló boltív jobb oldali töredéke. Sárgásbarna mázas. ,M'. 6 cm (XXIV. tábla).

39. A 32. típusúhoz hasonló boltív bal oldali töredéke. Sárgásbarna mázas. ,M'. 10 cm (XXIV. tábla).

40. A 32. típusúhoz hasonló boltív bal oldali töredéke. Sárga mázas. ,M'. 7cm (XXIV. tábla).

41. Töredék. Vörösesbarna anyagú, hátoldala erősen bekormozódott. Máza sötétzöld. Hátsó lábán álló oroszlán díszítéssel (XXIII. és XXV. tábla).

42. Töredék. Szürkés anyagú, hátoldala bekormozódott. Sárgásbarna máza kopott. Oroszlánnal küzdő ember alakot ábrázol (XXIII. és XXV. tábla).

43. Töredék. Az előző típus sötétebb barna, vastagabb változata (XXIII. és XXV. tábla).

44. Töredék. Sárgásbarna anyagú, máza zöldesbarna Egy páncélba öltözött férfialak válla és karja látható rajta (XXIII. és XXV. tábla).

45. Zárt előlapú, vörösesbarna anyagú, barna mázas kályhacsempe. Díszítése vékony léckeretben sárkánnyal küzdő lovas, páncélos Szent György. Jobb felső sarkában angyal alak. Hátoldalán vászonlenyomat. 19,3x19,5x7,5 cm (XXVI–XXVII. tábla).

46. Az előző típus pontos mása (XXVI. és XXVIII. tábla).

47. Töredék. A 45. típus pontos másának háromnegyed része (XXVIII. tábla).

48. Töredék. A 45. típus darabja. Oldalfalát még a készítés folyamán levágták (XXIX. tábla).

49. Töredék. A 45. típus központi részének kopott, sárgásbarna mázas töredéke (XXIX. tábla).

50. Töredék. A 45. típus zöld mázas változatának kétharmada. Központi része hiányos. 19x19x7 cm (XXIX. tábla).

51. Téglalap alakú kályhacsempe töredéke. Szürkésbarna, hátoldala erősen bekormozódott. Előlapja kopott, fekete mázas. Felső részében egy angyal és valamilyen szent alakja látható. 24,4x17 cm (XXX–XXXI. tábla).

52. Négyzetes kályhacsempe töredéke. Sárgásbarna anyagú, zöld mázas. Díszítése tagolt léckeretben stilizált angyal alak. M. 20,3 cm, „Sz”. 11 cm, oldalfala 9,5 cm (XXXII–XXXIII. tábla).

53. Oromcsempe. Sárgásbarna anyagú, belseje erősen bekormozódott. Máza élénkzöld. Központi részében stilizált halak, alatta kidomborodó pontsor és hullámvonalas ornamentum, tetején háromtagú levelekből álló díszítmény. 22,5x16x9,5 cm (XXXIV–XXXV. tábla).

54. Oromcsempe töredéke. Az 53. típus mása, a tetején végigfutó levéldísz és a csempe fele hiányzik. 11,5x13,5 cm (XXXV. tábla).

Irodalom

FELD–CABELLO 1980.

Feld István – Juan Cabello: A Füzéri vár. Borsodi kismonográfiák. Herman Ottó Múzeum, Miskolc 1980.

HAZAI 1879.

Hazai oklevéltár 1234–1536. Szerk. Nagy Imre – Deák Farkas – Nagy Gyula. Kocsi S. Nyomdája, Budapest 1879.

HUSZÁR 1979.

László Huszár: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute. Corvina Kiadó Vállalat – Battenberg Verlag, Budapest – München 1979.

KARÁCSONYI 1900.

Karácsonyi János: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. I kötet. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest 1900.

KOMÁROMY 1894.

Komáromy András: Nyaláb vár és uradalma. *Századok* 28. 1894. 492–519.

MIKITASZ–CSUCSKA 1968.

Микитась В.Л. – Чучка П.П.: Дві Закарпатські оригінальні пам'ятки XV ст. *Мовознавство* 1. 1968. 62–64.

PROHNENKO–HOMELEAK 2007.

Igor Prohnenko – Omelyan Homeleak: Дослідження Виноградівського та Королівського замків у 2007 році. *Relații româno-ucrainene. Istorie și contemporaneitate*. Румунсько-українські відносини. Історія та сучасність. Cluj-Napoca – Satu Mare 2007. 83–94.

PROHNENKO–HOMELEAK 2009.

Прохненко І.А. – Гомоляк О.М.: До історії замків Закарпаття. *Військово-історичний альманах* 1 (18). Київ 2009. 71–97.

PROHNENKO–HOMELEAK–MOJZSESZ 2007.

Прохненко І.А. – Гомоляк Е.М. – Мойжес В.В.: Результаты исследования Виноградовского и Королёвского замков в 2007 году. *Carpatica-Karpatika* 36. 2007. 219–255.

PROHNENKO–HOMELEAK–MOJZSESZ 2009.

Прохненко І.А. – Гомоляк О.М. – Мойжес В.В.: Результаты дослідження Виноградівського і Королівського замків. *Археологічні дослідження в Україні*. 2006–2007. Київ 2009. 296–301.

SLIVKA–VALLAŠEK 1991.

Michal Slivka – Adrián Vallašek: Hradky a hradky na východnom Slovensku. *Východoslovenské vyd-vo*, Košice 1991.

Igor PROHNENKO, Volodimir MOJZSESZ, Maria ZSILENKO

Науково-дослідний інститут карпатознавства
Ужгородського національного університету
88017 Ужгород
вул. Університетська, 14
Україна
e-mail: arhlabunu@ukr.net

The Tile Stove of the Korolevo Castle

Archeological study of the castle of Korolevo (Korolevo, Vynogradiv district, Zakarpatska /Transcarpathian region) has been started by the expedition of the Uzhgorod National University in 2007. In order to define the monument's stratigraphy, the areas on the territory of the main building (pits 1, 3–4) and out of its limits (pits 2, 5) of the total size of 58 sq. m. have been studied during 2007 and 2011 field seasons. The layer output was from 1.5 to 5 meters wide.

Significant collection of the findings has been gathered during the works, in particular thousands of fragments of ceramic vessels, including imported (graphitic – Austrian, Loštice – Moravian) tiles and the goods made of leather, bone, glass and metal (household items, weapons, coins). Analysis of the inventory, first of all of chronological indicators (Polish and Hungarian coins, Jesuit medallion depicting saints Ignatius of Loyola and Francis Xavier etc.), made it possible to draw the following stratigraphic picture.

The stone-made walls have been raised not later than the beginning of 16th century. The castle was sufficiently re-built in the first half of 16th century and has been actively functioning at least till the mid-17th century when it was destroyed.

In order to define the castle's ground plan, expedition switched from test pits works in the tract to the systematic study of the monument's area in 2012.

The excavation (4x4 m) has been started at the south-west wall of the main building. The layer output was 4.2 meter wide. Three horizons have been defined.

Horizon I (0–1.2 m) and horizon II (1.2 – 3.6 m) mainly consist of construction debris and contain ceramics and animals' bones. The horizons I and II are clearly divided by a collapsed arch.

Horizon III (3.6 – 4.2 m) is represented by an oval-shaped furnace of the tile stove with a chimney. The layer consists of black suppressed ash containing the tiles, vessels, significant number of the bones of birds and animals, and big fragments of coal.

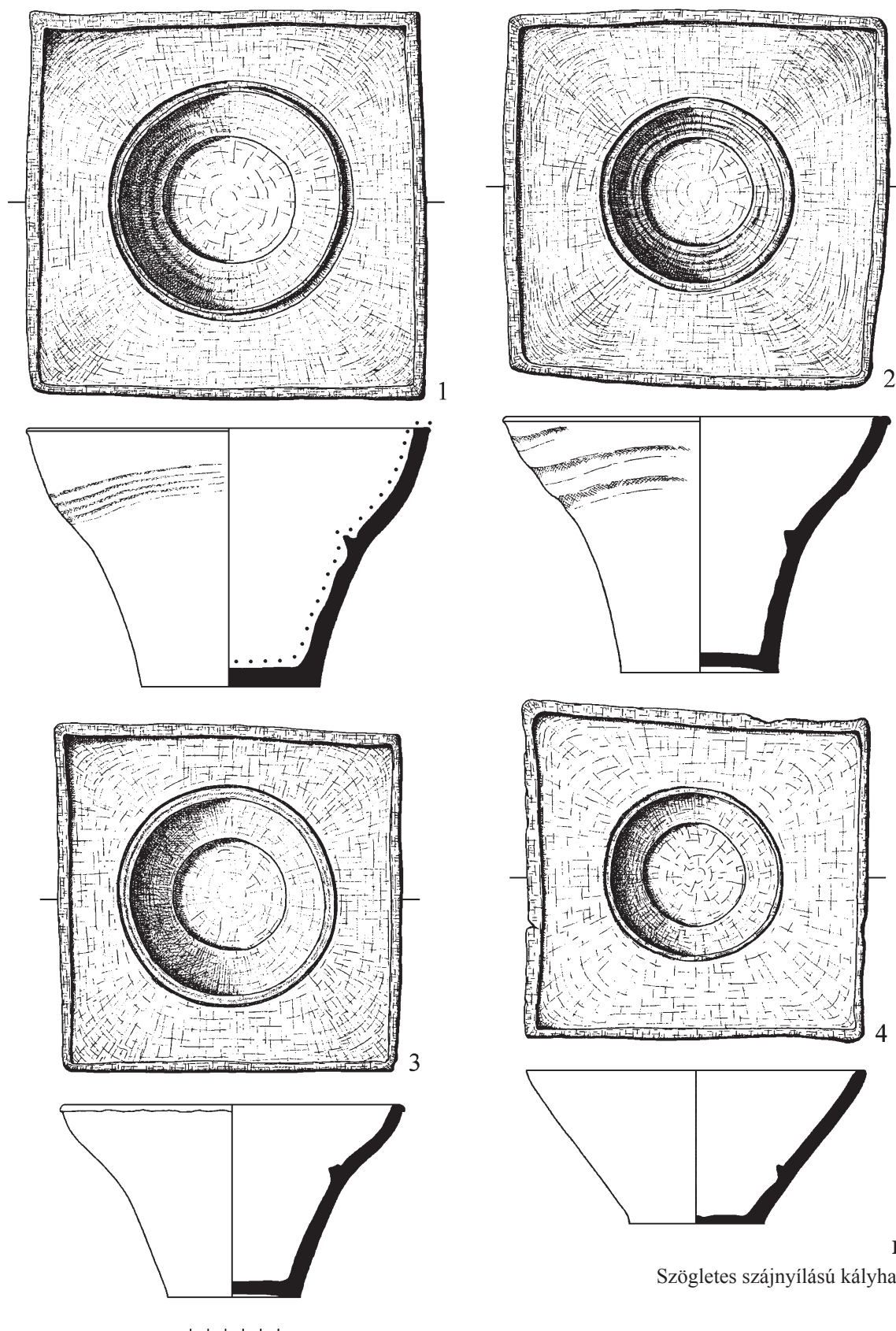
The tiles with the floral design, images of the knights, kings, saints and the coat of arms of the Perényi family should be highlighted.

By analogy with the other monuments of the region (Füzér, Šariš, Trebišov) the tile stove was built in the 16th century and has been functioning till the mid of 17th century. This is also proven by ceramics found in the tile stove.

Translated by the authors

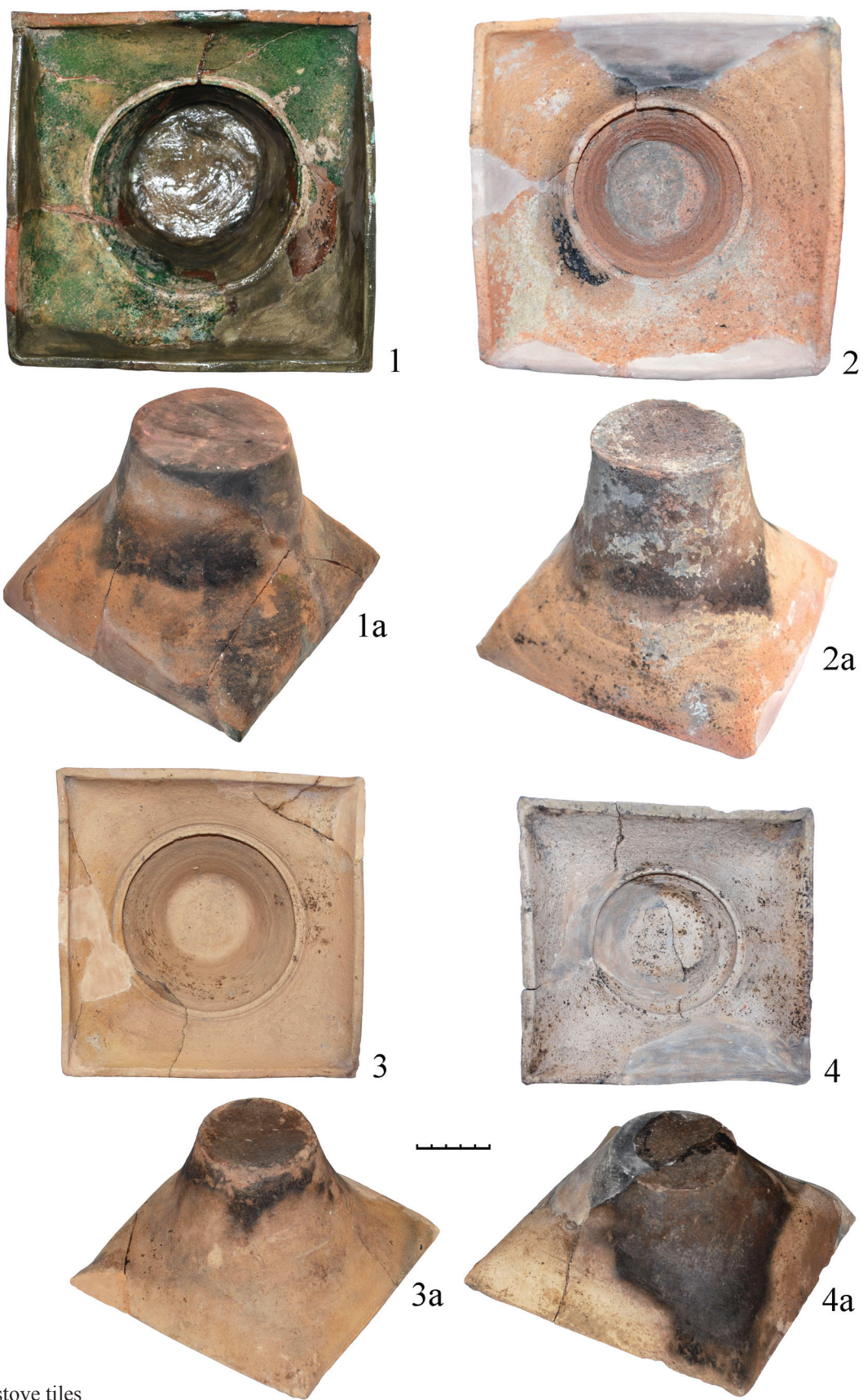
Igor PROHNENKO, Volodymyr MOIZHES, Maria ZHYLENKO

Uzhhorod National University
Carpathian Research Institute
88017 Uzhhorod
vul. Universitetska, 14
Ukraine
e-mail: arhlabunu@ukr.net

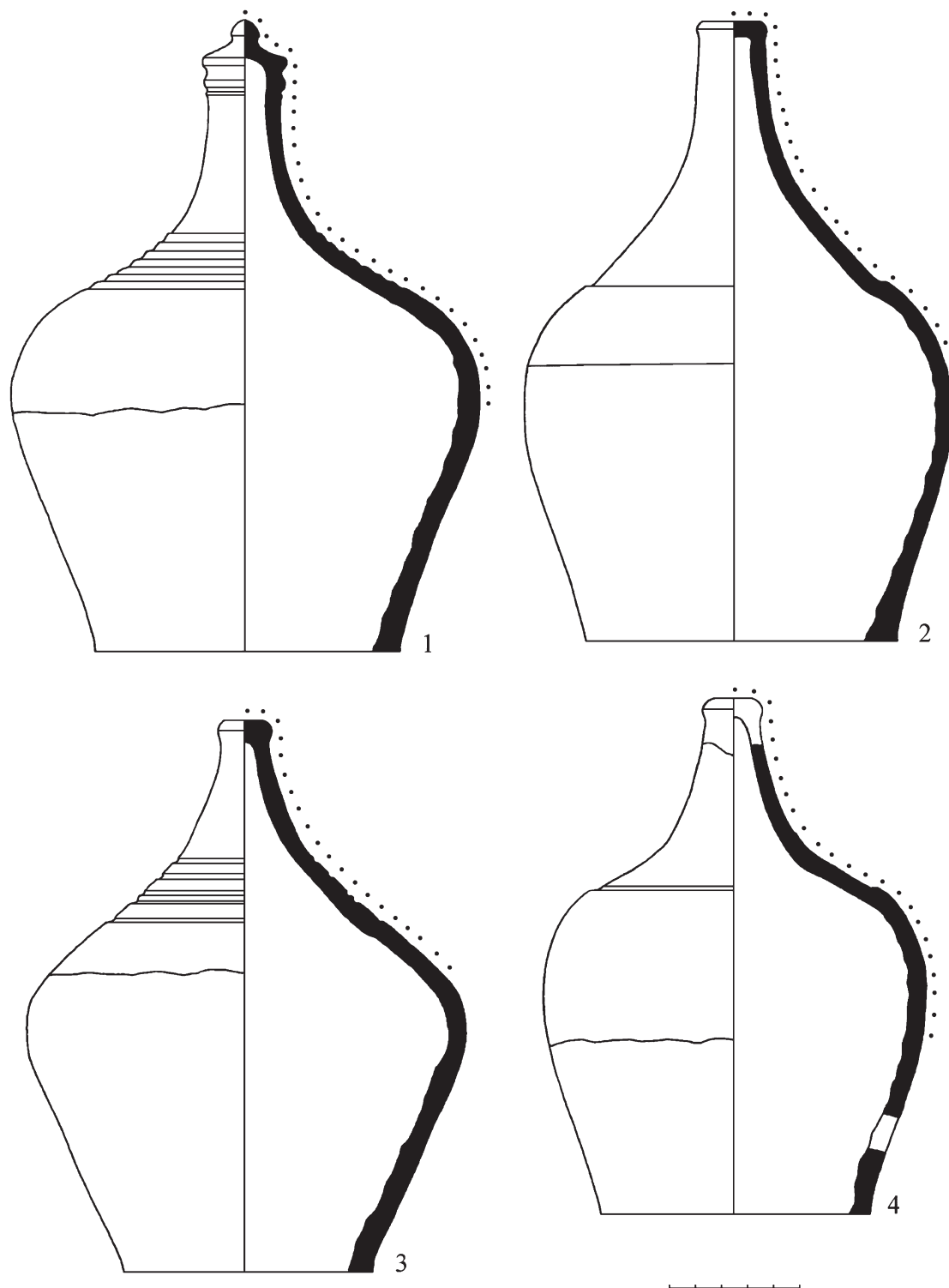
I. tábla
Szögletes szájnylású kályhaszemek

Plate I
Stove tiles with rectangular mouth

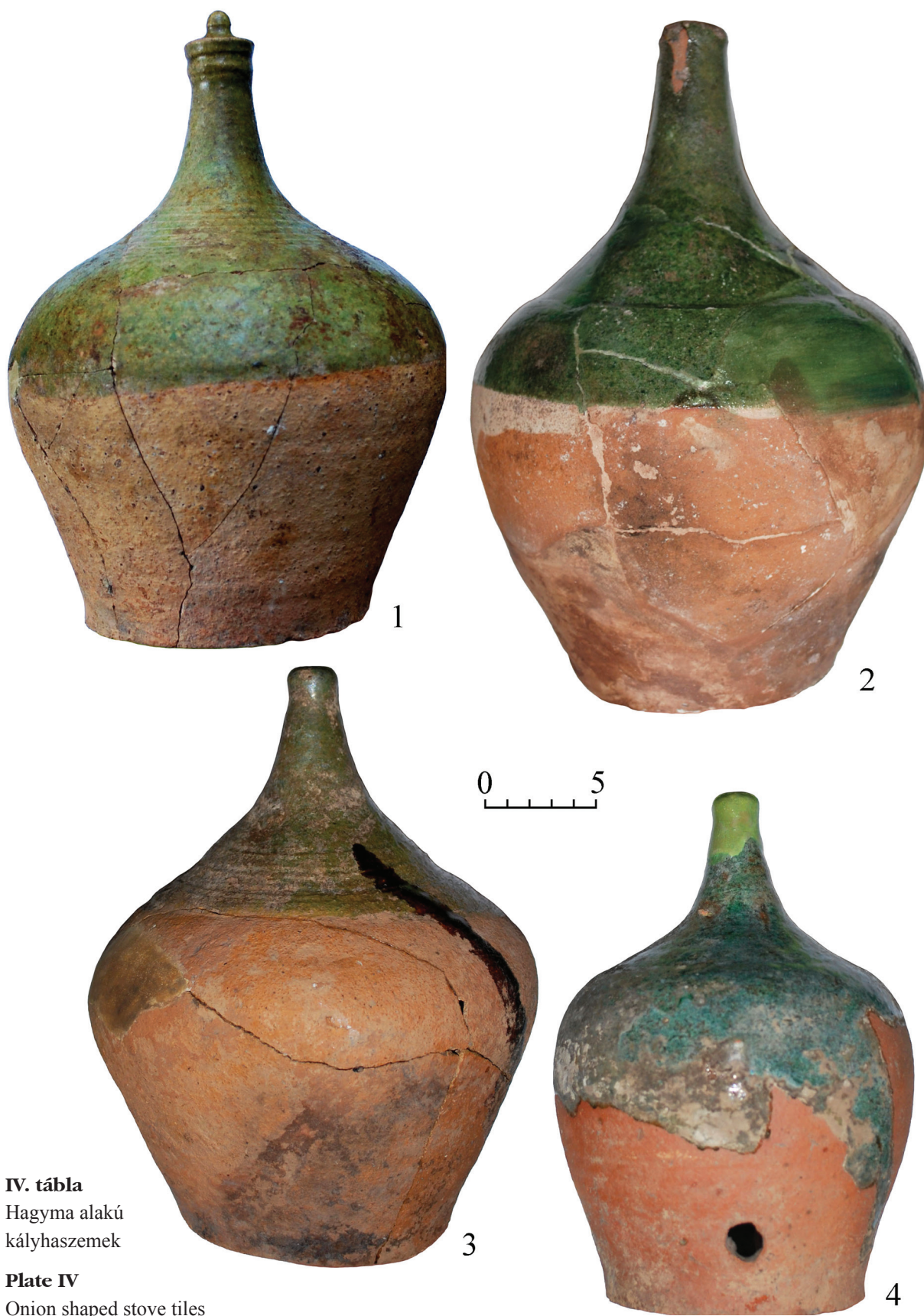
II. tábla
Zöld mázas
és máztalan
kályhaszemek

Plate II
Green glazed
and unglazed stove tiles

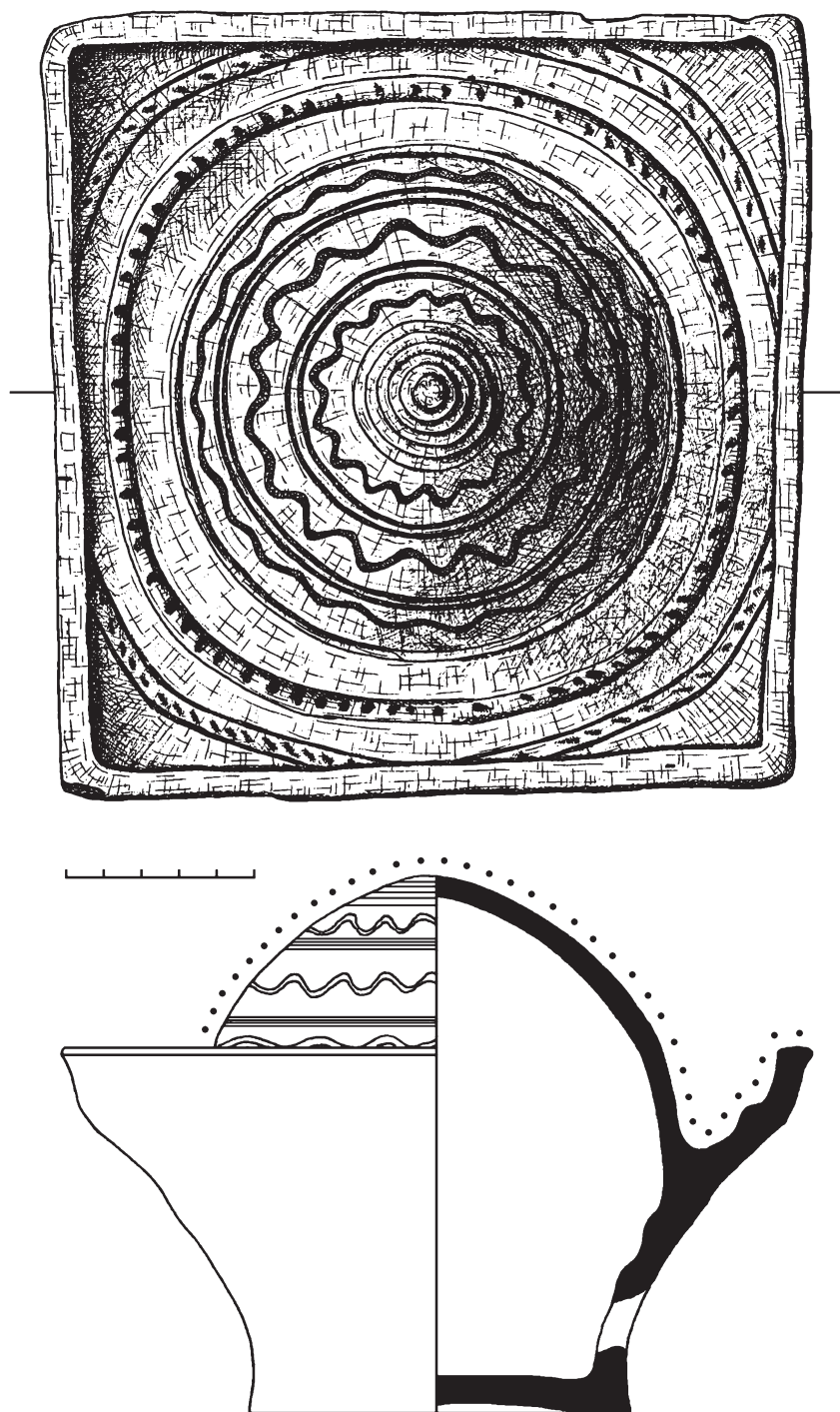
III. tábla
Hagyma alakú kályhaszemek

Plate III
Onion shaped stove tiles

IV. tábla
Hagyma alakú
kályhaszemek

Plate IV
Onion shaped stove tiles

V. tábla

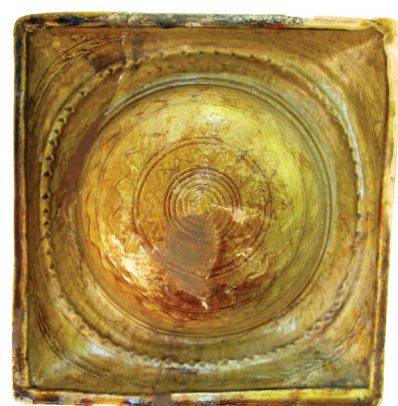
Négyzetes kályhaszem hagyma alakú központi résszel

Plate V

Rectangular stove tile with onion shaped central part

1

2

1a

2a

3

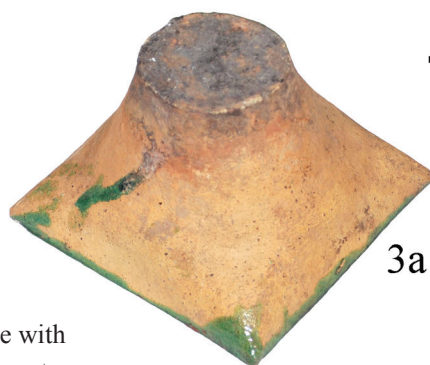
4

VI. tábla

Négyzetes
kályhaszemek
hagyma alakú
központi résszel

Plate VI

Rectangular stove tile with
onion shaped central part

3a

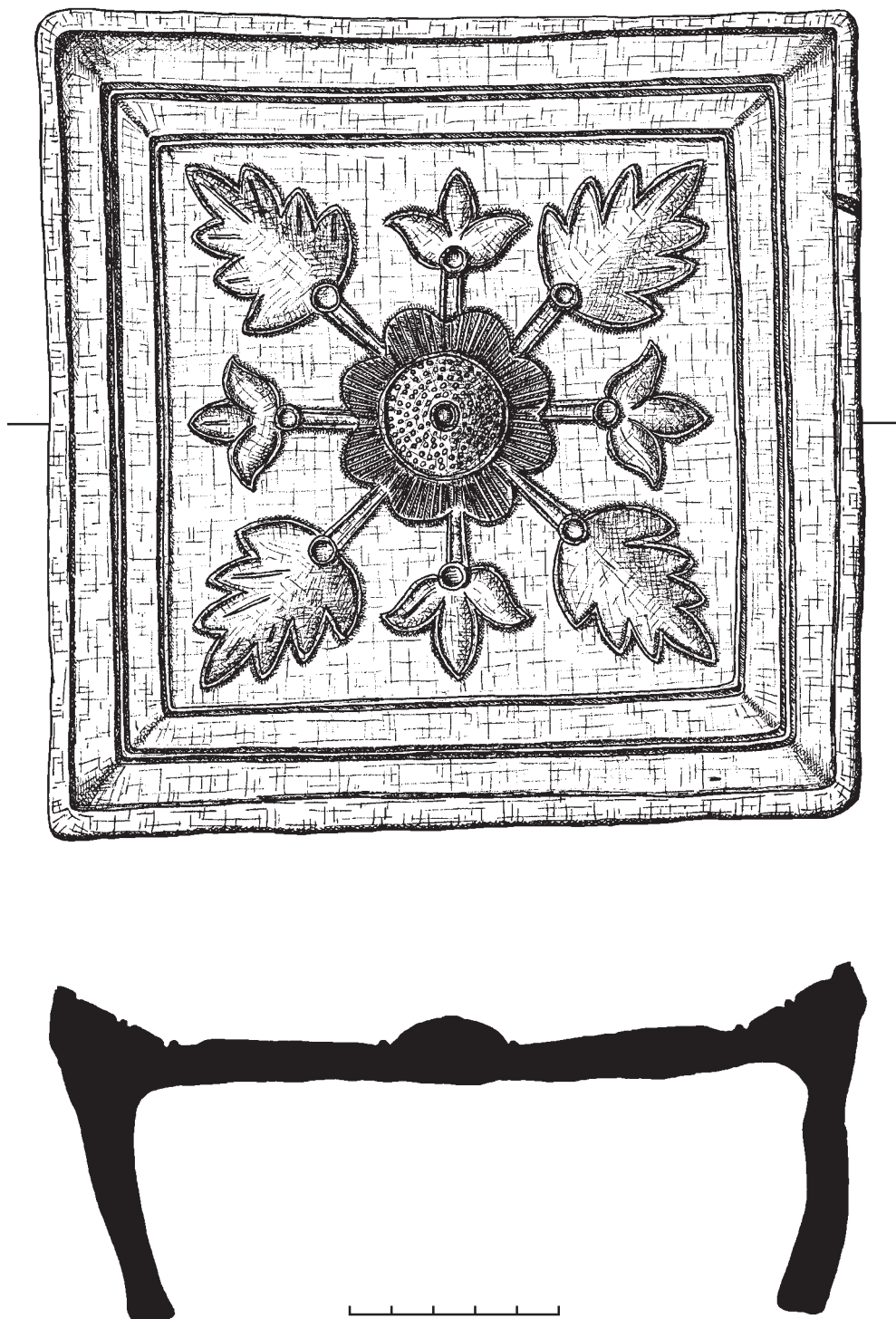

4a

VII. tábla
Zöld mázas
kályhaszem töredékek

Plate VII
Green glazed stove tile fragments

VIII. tábla
Virágmintás máztalan kályhacsempe

Plate VIII
Unglazed stove tile with flower pattern

IX. tábla
Virágmintás máztalan
kályhacsempe

Plate IX
Unglazed stove tile with flower pattern

X. tábla

Rekonstruált virágmintás
máztalan kályhacsempék

Plate X

Reconstructed unglazed
stove tile with flower pattern

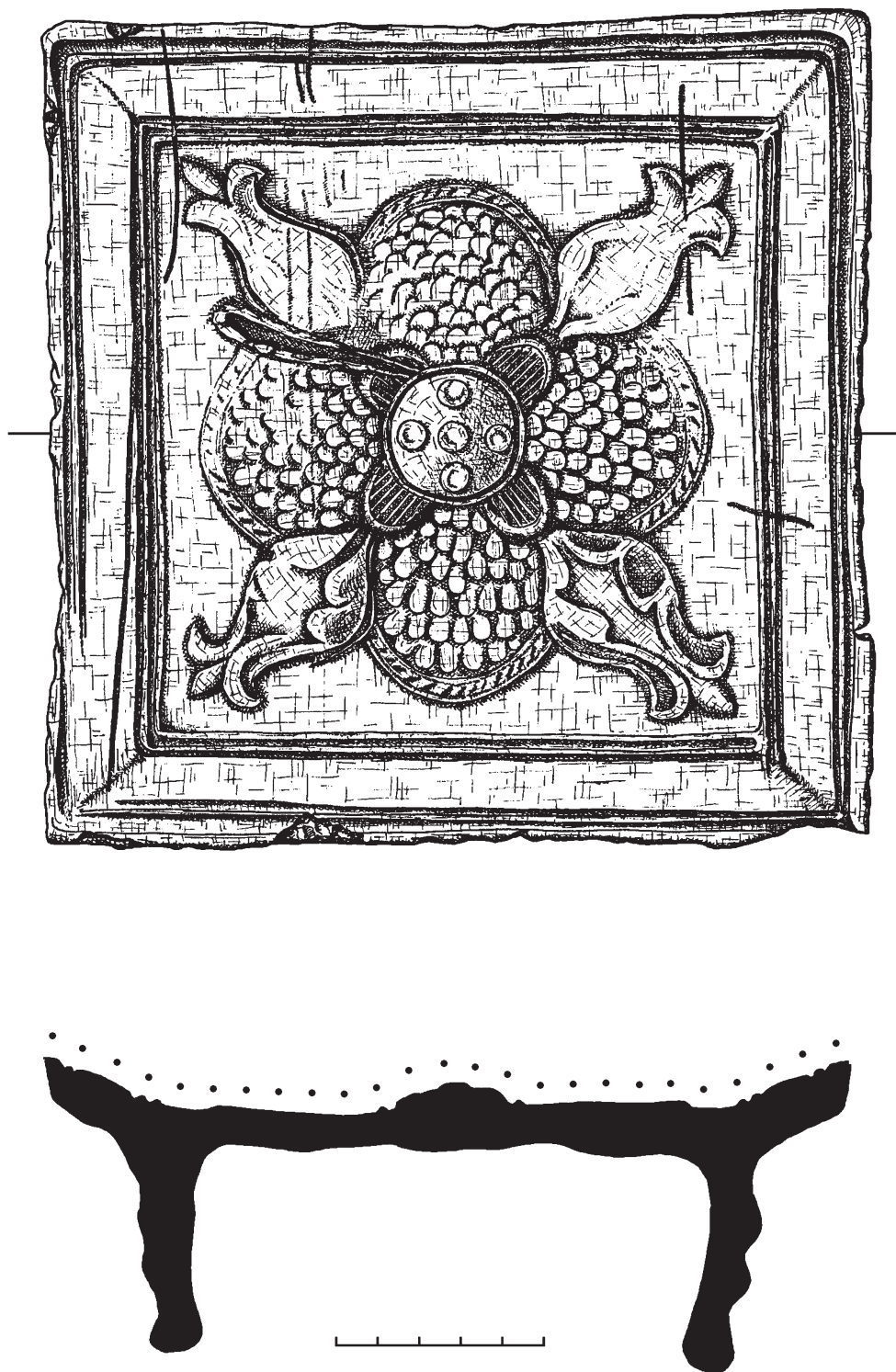
1

2

XI. tábla
Virágmintás
máztalan
kályhacsempe
és töredék

Plate XI
Unglazed stove
tile and
a fragment with
flower pattern

XII. tábla

Virágmintás zöld és barna mázas kályhacsempe

Plate XII

Green and brown glazed stove tile with flower pattern

XIII. tábla
Virágmintás barna mázas
kályhacsempe

Plate XIII
Brown glazed stove tile
with flower pattern

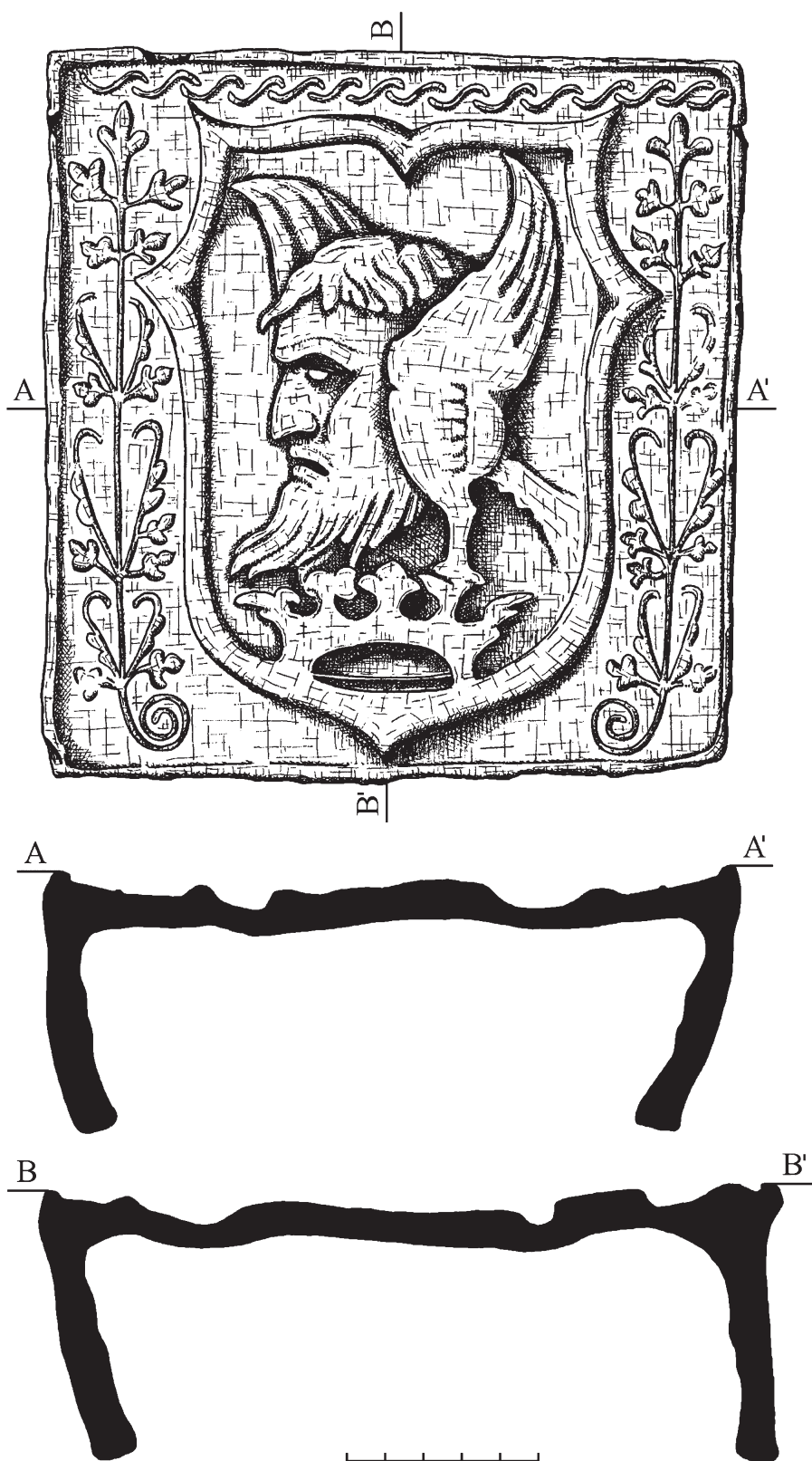
XIV. tábla
Virágmintás
zöld és barna mázas
kályhacsempe töredékei

Plate XIV
Fragments of green
and brown glazed stove
tiles with flower pattern

XV. tábla
Virágmintás zöld mázas
kályhacsempe

Plate XV
Green glazed stove
tile with flower pattern

XVI. tábla
Máztalan kályhacsempe
a Perényi család címerével

Plate XVI
Unglazed stove tile with
the coat of arms of the Perényi family

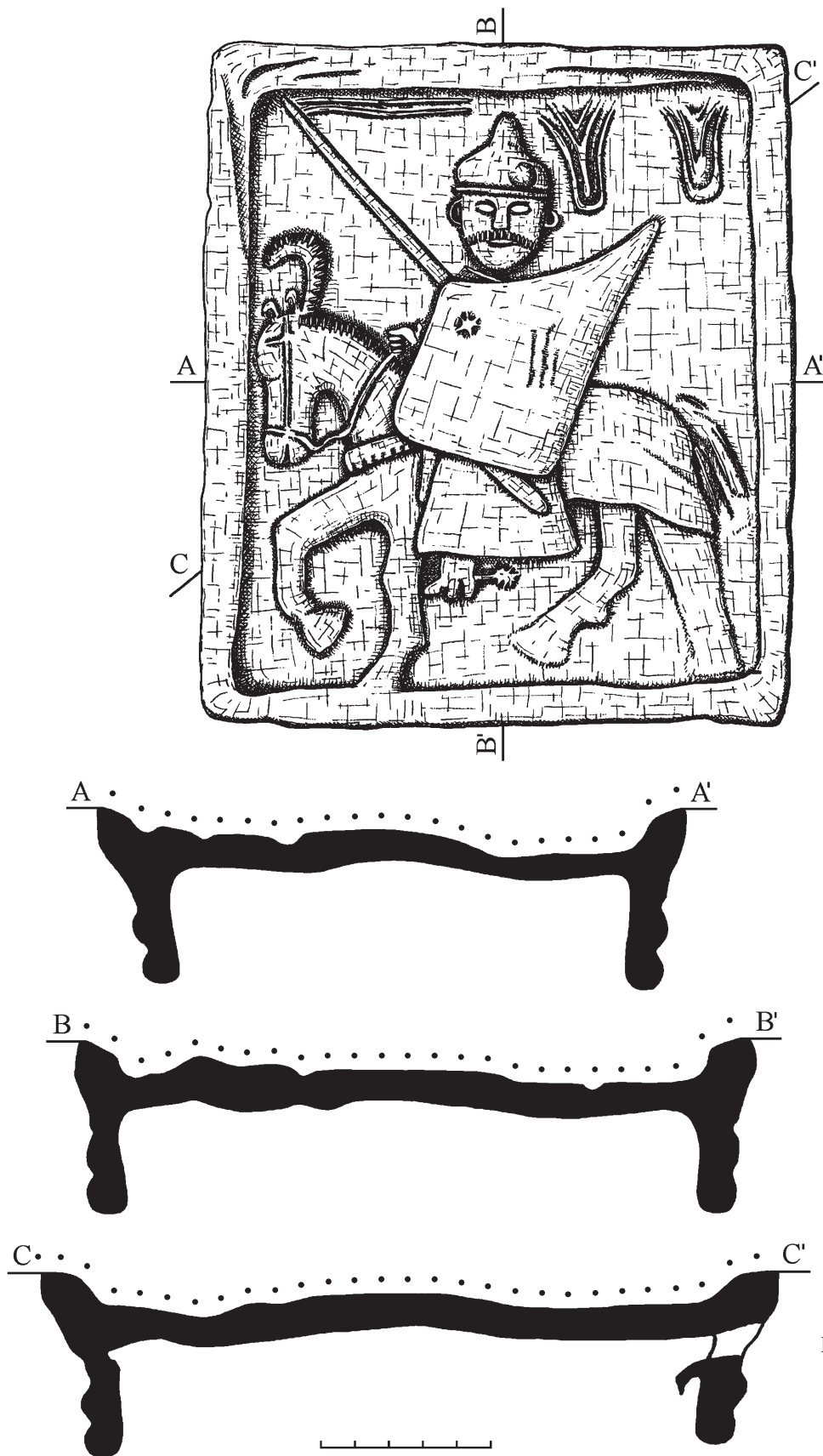
XVII. tábla
Mázatlan kályhacsempe
a Perényi család címerével

Plate XVII
Unglazed stove tile with
the coat of arms of the Perényi family

XVIII. tábla
Máztalan kályhacsempe
a Perényi család címerével

Plate XVIII
Unglazed stove tile with
the coat of arms
of the Perényi family

XIX. tábla
Lovagos kályhacsempe

Plate XIX
Stove tile representing
a knight

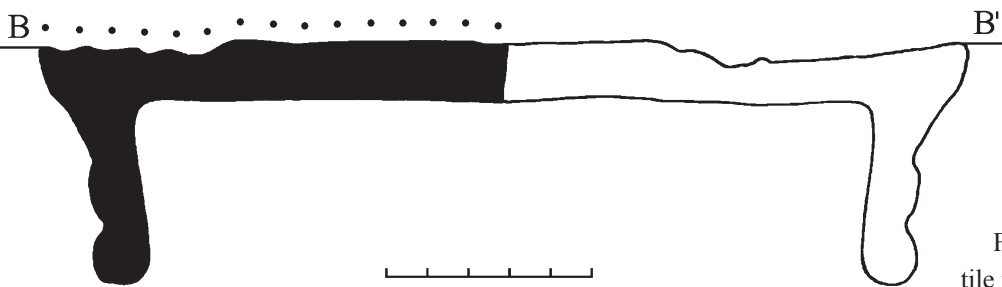
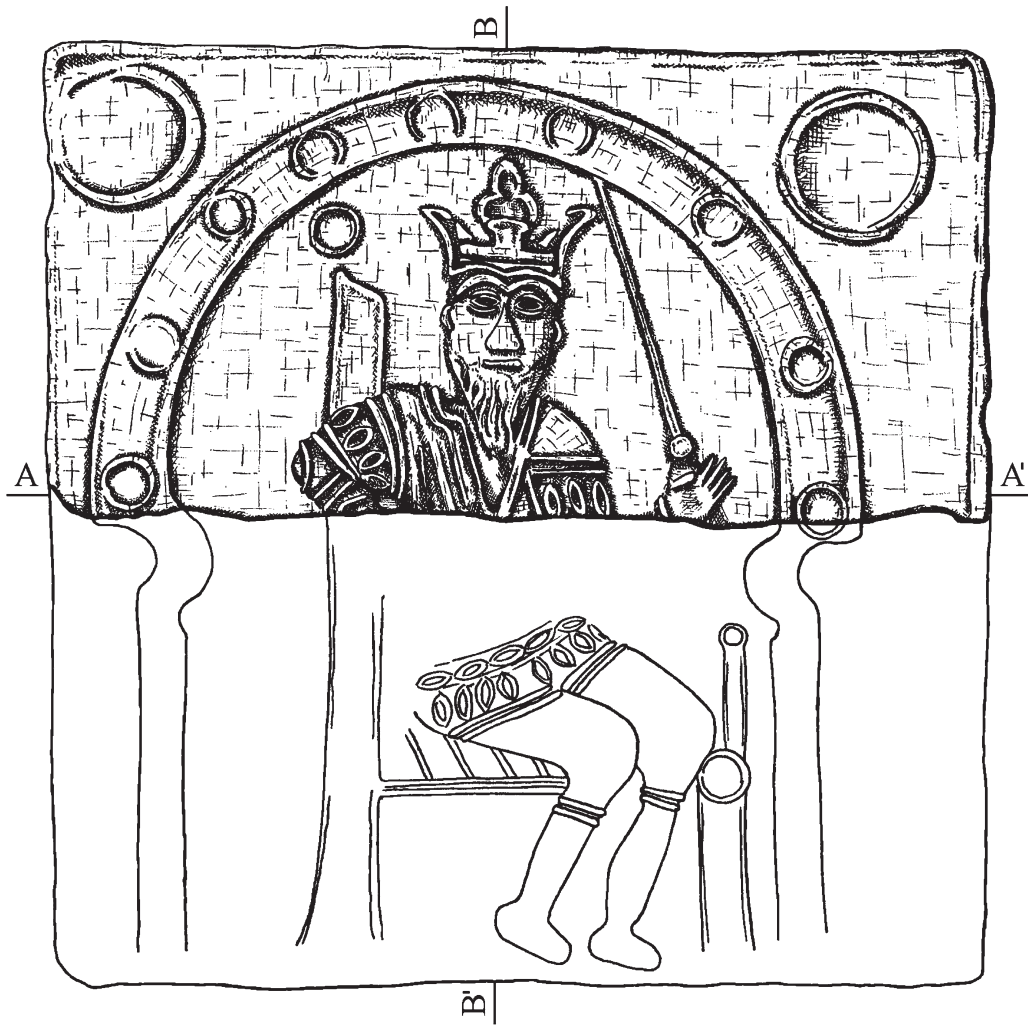

XX. tábla

Lovagos barna mázas kályhacsempe

Plate XX

Brown glazed stove tile representing a knight

XXI. tábla
Király alakos
kályhacsempe
töredék

Plate XXI
Fragment of a stove
tile representing a king

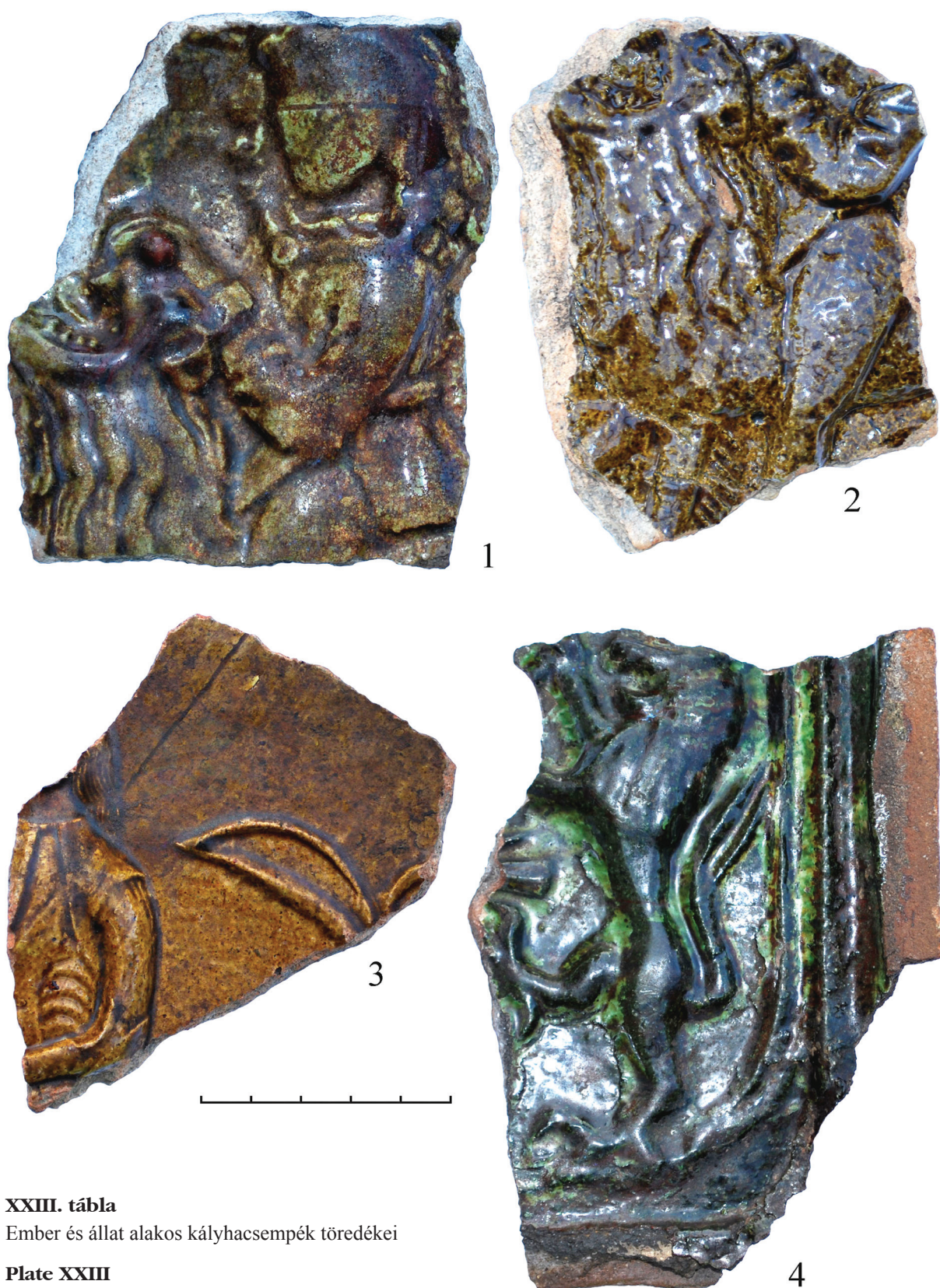

XXII. tábla

Király alakos kályhacsempe töredékek

Plate XXII

Fragments of stove tile representing kings

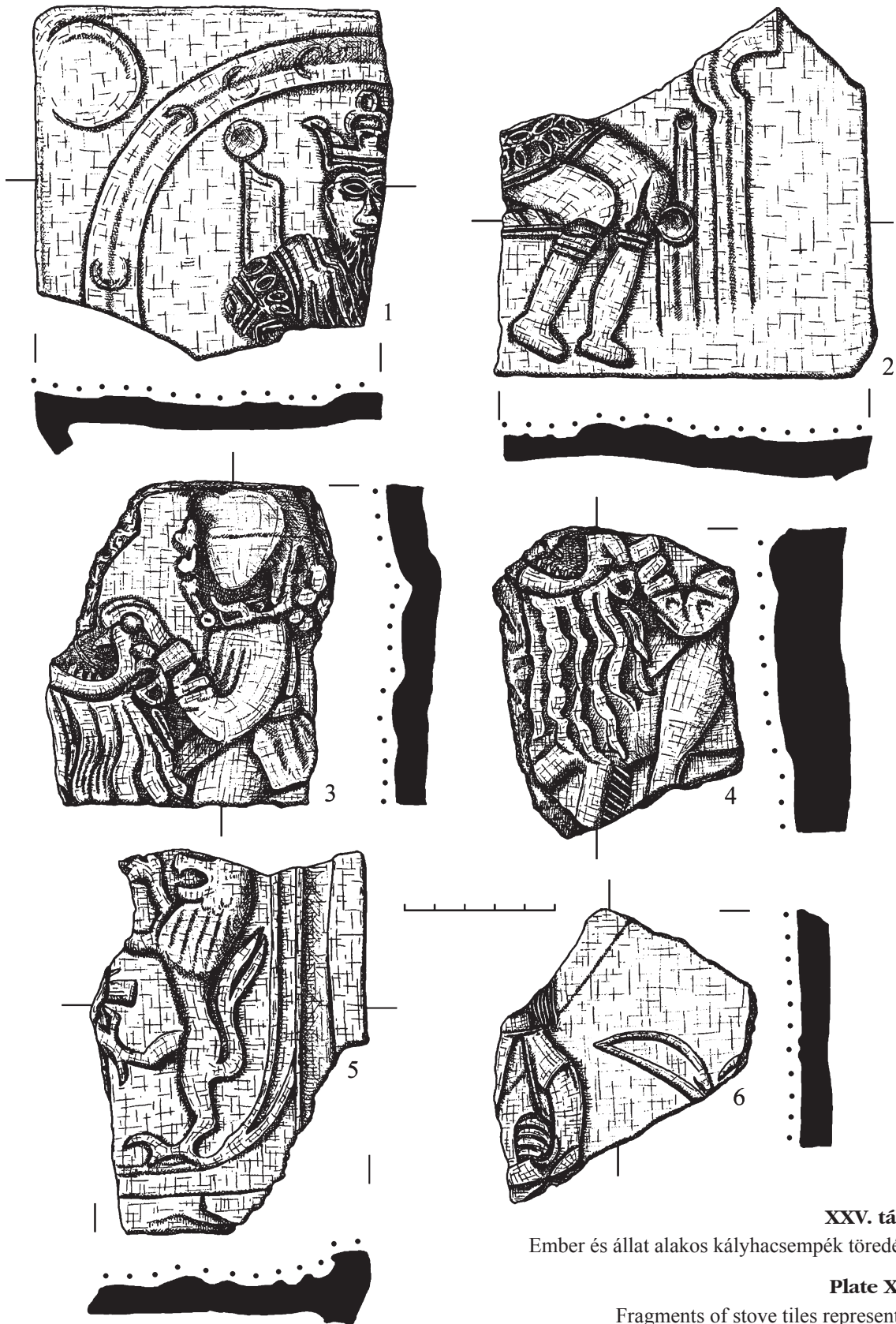
XXIII. tábla
Ember és állat alakos kályhacsempék töredékei

Plate XXIII
Fragments of stove tiles representing
humans and animals

XXIV. tábla
Király alakos
kályhacsempe
kereteinek töredéke

Plate XXIV
Fragment of the frame of a stove
tile representing a king

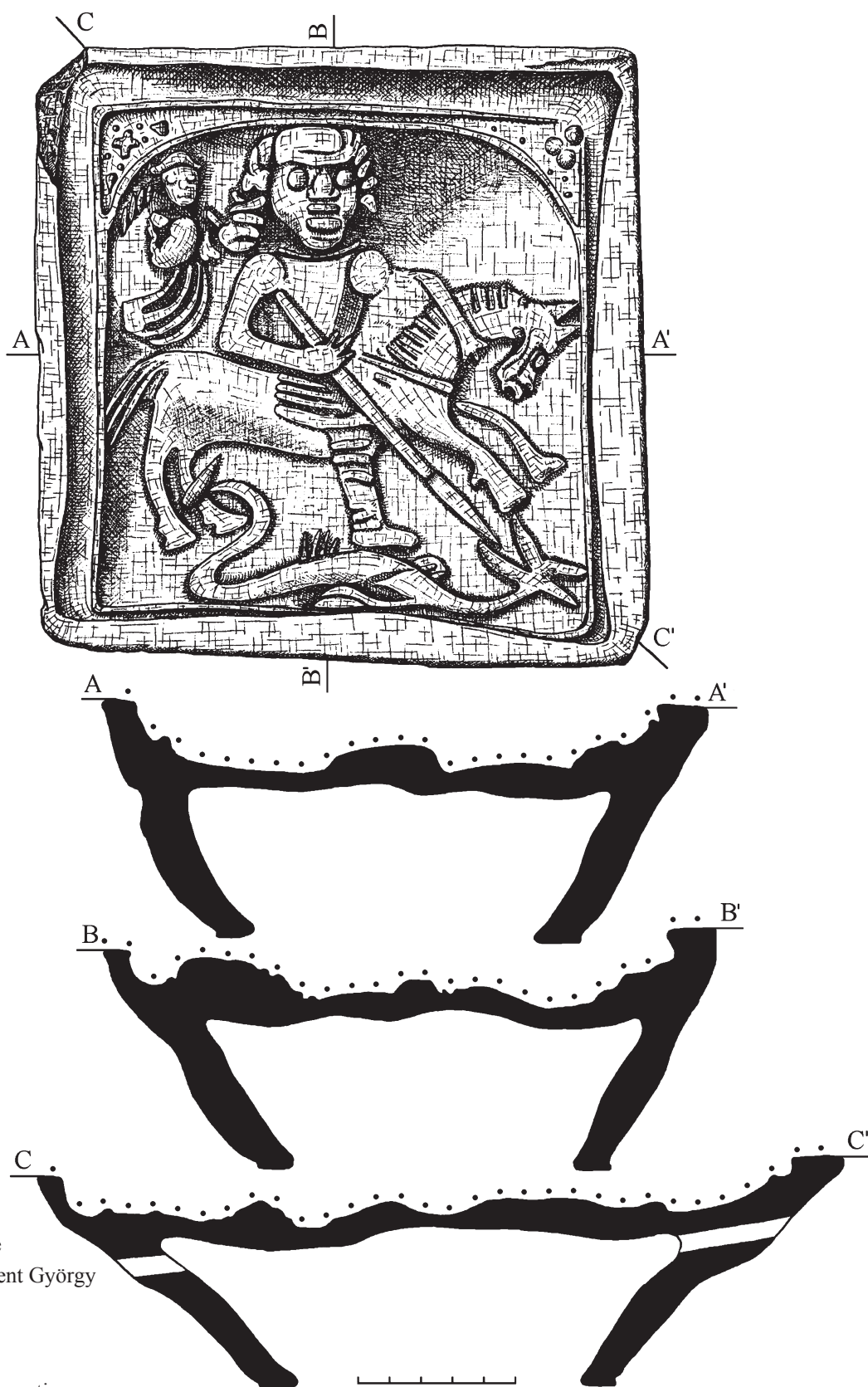

XXV. tábla

Ember és állat alakos kályhacsempék töredékei

Plate XXV

Fragments of stove tiles representing
humans and animals

XXVI. tábla
Kályhacsempe
sárkányölő Szent György
ábrázolásával

Plate XXVI
Stove tile representing
St. George, the dragon slayer

XXVII. tábla
Barna mázas kályhacsempe
sárkányölő Szent György
ábrázolásával

Plate XXVII
Brown glazed stove
tile representing St. George,
the dragon slayer

1

2

XXVIII. tábla

Barna mázas kályhacsempe
és töredék sárkányölő
Szent György ábrázolásával

Plate XXVIII

Brown glazed stove tile
and its fragment representing
St. George, the dragon slayer

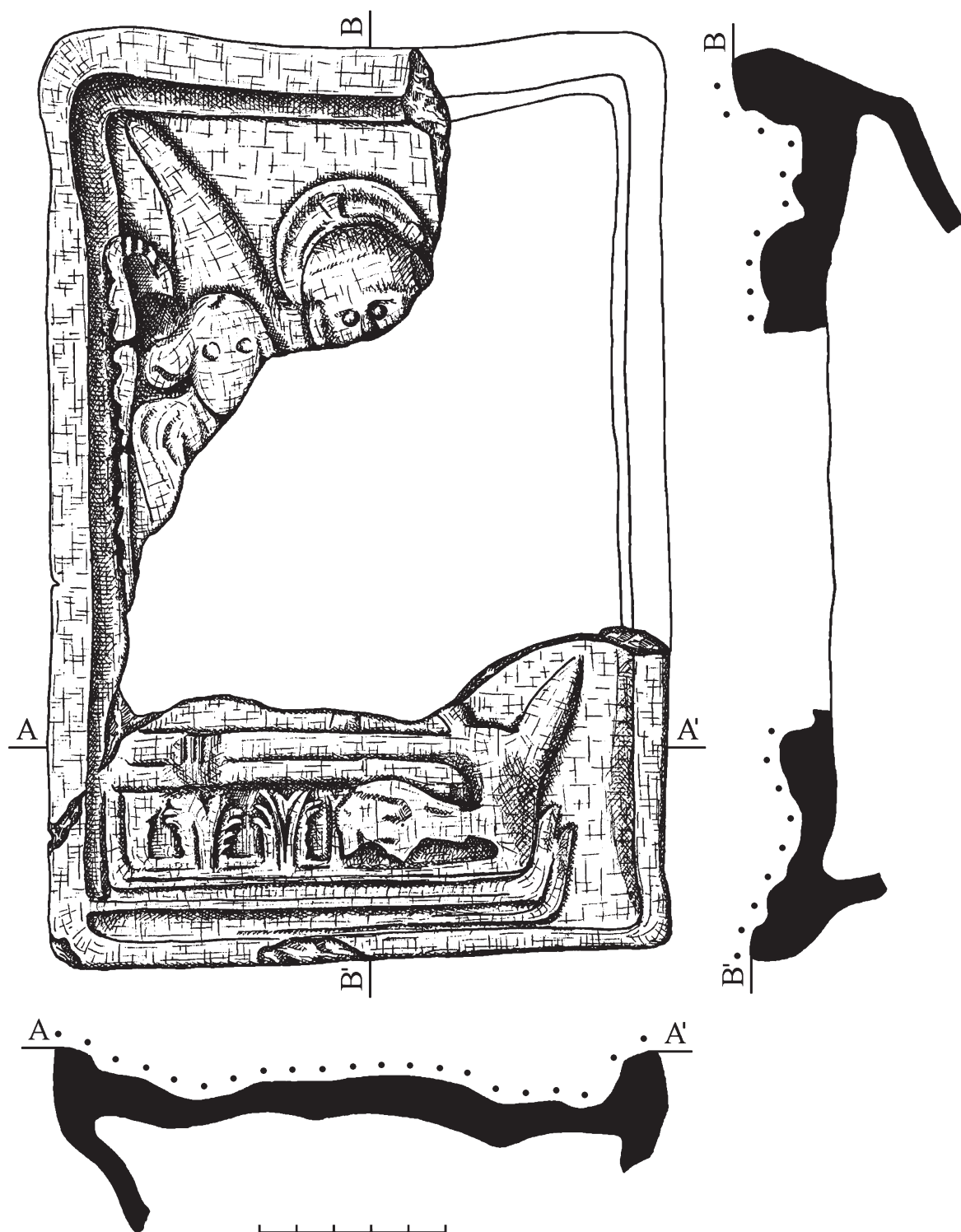

XXIX. tábla

Zöld és barna mázas kályhacsempe töredék sárkányölő Szent György ábrázolásával

Plate XXIX

Green and brown glazed stove tile fragment representing St. George, the dragon slayer

XXX. tábla

Fekete mázas, angyalt és szentet ábrázoló kályhacsempe

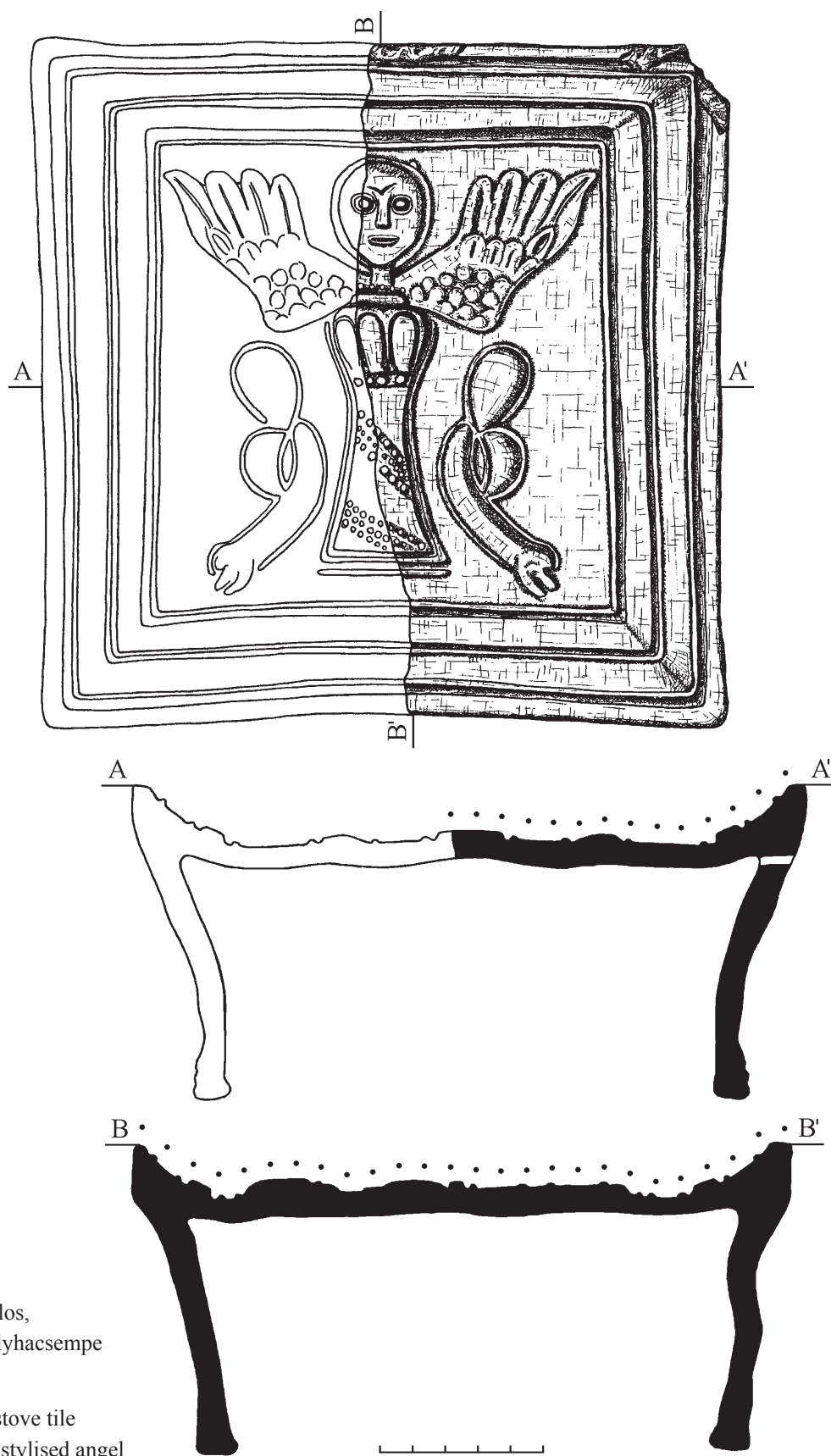
Plate XXX

Black glazed stove tile representing an angel and a saint

XXXI. tábla
Fekete mázas, angyalt
és szentet ábrázoló,
téglalap formájú kályhacsempe

Plate XXXI
Black glazed,
rectangular stove tile
representing an angel and a saint

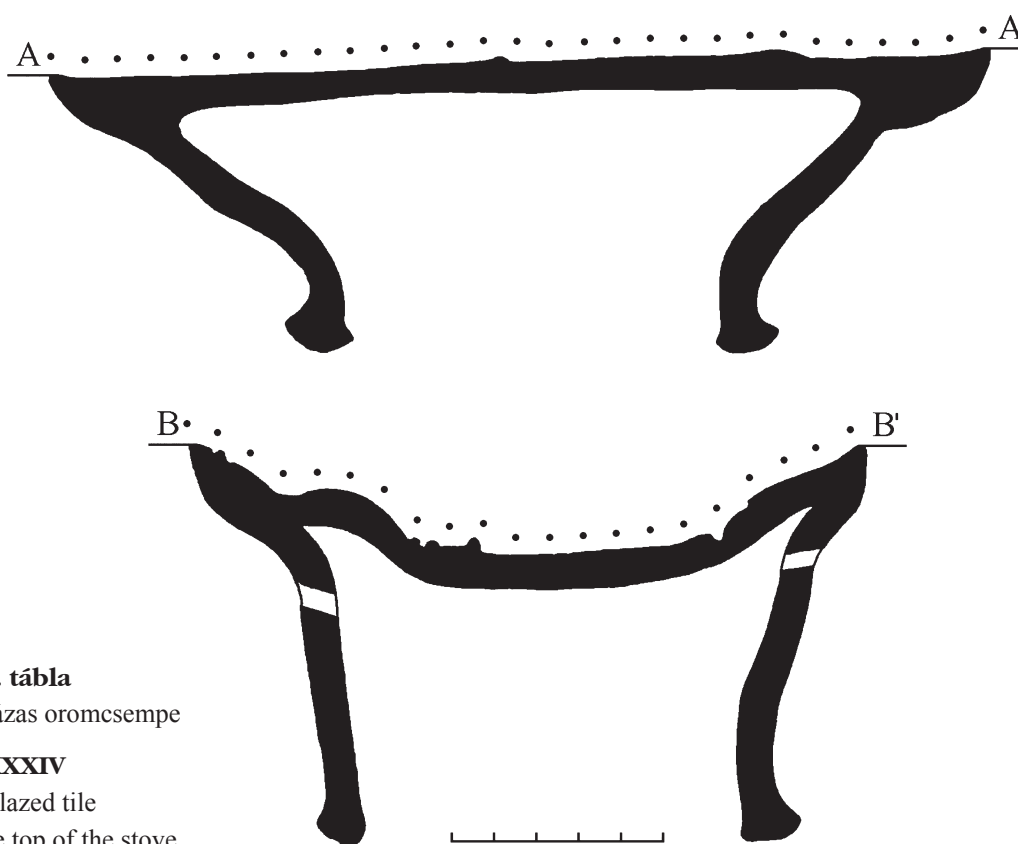
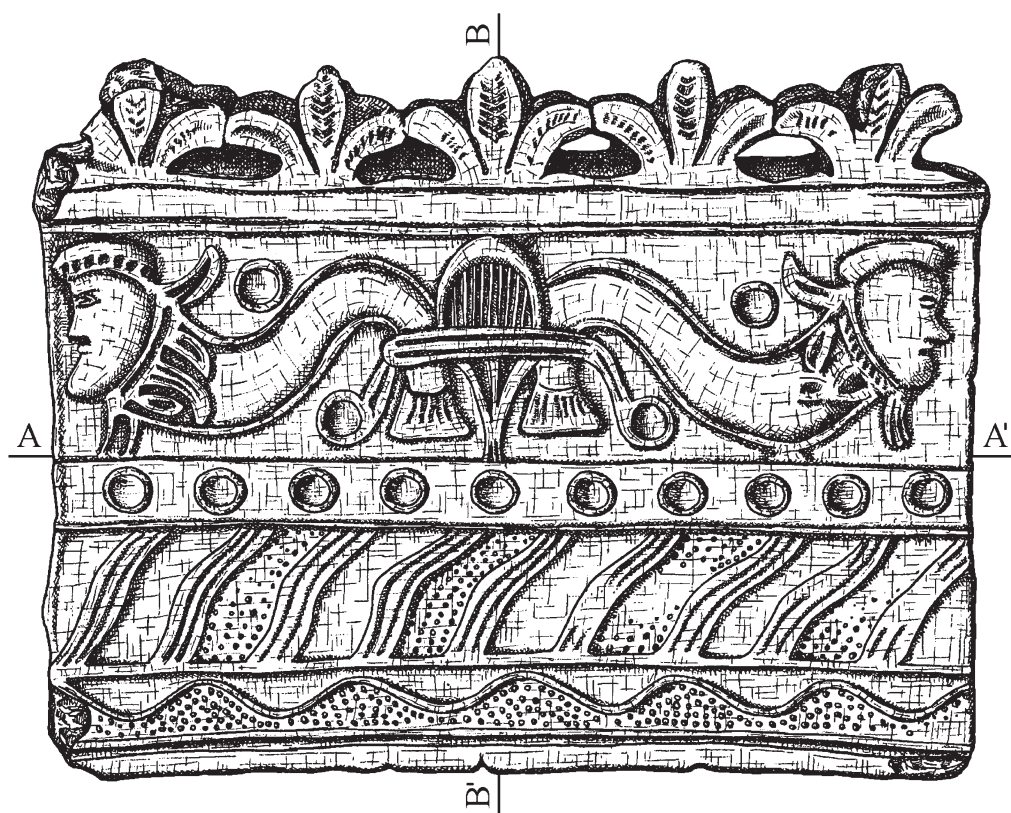
XXXII. tábla
Stilizált angyalos,
zöld mázas kályhacsempe

Plate XXXII
Green glazed stove tile
representing a stylised angel

XXXIII. tábla
Stilizált angyalos,
zöld mázas kályhacsempe

Plate XXXIII
Green glazed stove tile
representing a stylised angel

XXXIV. tábla
Zöld mázas oromcsempe

Plate XXXIV
Green glazed tile
from the top of the stove

XXXV. tábla
Zöld mázas oromcsempe és töredéke

Plate XXXV
Green glazed tile and its fragment
from the top of the stove

